

ANALISIS BINAAN KOMPLEKS BAHASA MELAYU BERDASARKAN ROLE AND REFERENCE GRAMMAR (RRG)

MASLIDA YUSOF
Universiti Kebangsaan Malaysia
maslida@ukm.edu.mY

ABSTRAK

Makalah ini meneliti binaan kompleks bahasa Melayu berdasarkan Teori *Role and Reference Grammar* (RRG). Dalam RRG, struktur klausa diteliti berdasarkan struktur berlapisan klausa (SBK) iaitu binaan klausa terdiri daripada lapisan paling kecil/dalam nucleus (NUK) yang terdiri daripada predikat, diikuti lapisan inti yang mengandungi predikat dan argument dan lapisan paling luar iaitu klausa yang mengandungi inti dan sipian. Berdasarkan struktur ini, maka ayat boleh mengandungi lebih daripada satu klausa, lebih daripada satu inti dan juga lebih daripada satu nukleus untuk membentuk binaan kompleks dalam bahasa. Binaan kompleks boleh berlaku pada tahap klausa, tahap inti dan tahap nucleus. tahap di mana perkaitan berlaku (klausa, inti, nucleus) dirujuk sebagai tahap bagi jungtur (juncture), maka berdasarkan perkaitan ini kita dapat memperoleh jungtur klausa apabila klausa bergabung, jungtur inti dan jungtur nucleus. Dalam kerangka RRG, binaan ayat kompleks dijelaskan berdasarkan unit-unit yang terlibat dan hubungan antara unit-unit tersebut. Sebagaimana dengan kes ayat mudah, nucleus (predikat), inti (predikat + argument) dan klausa (predikat+ argumen + bukan argumen) mengkonstitute binaan blok utama dalam binaan kompleks. Sehubungan dengan itu, dalam meneliti struktur ayat kompleks Bahasa Melayu, dua persoalan akan dijelaskan iaitu (i) Pada tahap manakah hubungan antara unit-unit (klausa, inti, nuclear) itu berlaku? dan (ii) Apakah jenis hubungan antara unit-unit ini. Dengan menggunakan data korpus Bahasa Melayu, kajian ini akan menjelaskan bentuk-bentuk hubungan binaan kompleks dan juga jenis-jenis hubungan antara unit-unit dalam membentuk binaan kompleks Bahasa Melayu.

Kata kunci: binaan kompleks; jungtur; struktur Klausa; Nexus; Teori *Role and Reference Grammar*

ANALYSIS OF MALAY COMPLEX CONSTRUCTION BASED ON ROLE AND REFERENCE GRAMMAR (RRG)

ABSTRACT

This paper examines the complex construction of Malay language based on Role and Reference Grammar Theory (RRG). In RRG, the clause structure is examined based on the clause layer structure (SBK) which is the clause construction consists of the smallest layer/in the nucleus (NUK) which consists of predicates, followed by the core layer which contains predicates and arguments and the outermost layer which is the clause which contains the core and periphery.

Based on this structure, then a sentence can contain more than one clause, more than one core and more than one nucleus to form complex constructions in language. Complex constructions can occur at the clause level, core level and nucleus level. The level at which the correlation occurs (clause, core, nucleus) is referred to the level of the juncture. Based on this correlation we can obtain the juncture of the clause when the clause merges, the juncture of the nucleus and the juncture of the nucleus. In the RRG framework, complex sentence constructions are explained based on the units involved and the relationships between those units. As in the case of simple sentences, the nucleus (predicate), the core (predicate + argument) and the clause (predicate + argument + non -argument) constitute the main block construct in a complex construct. In examining the complex sentence structure of Malay, two questions will be clarified, namely (i) At what level does the relationship between the units (clause, core, nuclear) occur? and (ii) What is the type of relationship between these units. By using Malay language corpus data, this study will explain the forms of complex construction relationships and also the types of relationships between units in forming Malay language complex construction.

Keywords: complex constructions; juncture; clause structure; Nexus; Role and Reference Grammar Theory.

PENGENALAN

Setiap pembentukan ayat dalam sesuatu bahasa dikenali sebagai satu binaan atau konstruksi. Binaan adalah satu ciri pola formal bagi kategori atau ciri sintaksis yang kebiasaannya dikaitkan dengan makna dan / atau fungsi wacana. Penggunaan kata pola adalah percubaan untuk bersikap-neutral teori iaitu pola mungkin merupakan struktur, atau templat, atau output dari sesuatu peraturan. Yang dimaksudkan dengan konsep formal pula adalah merangkumi aspek bentuk yang penting bagi tatabahasa (Svenonius, P. 2015).

Binaan ayat boleh terdiri daripada binaan ayat mudah dan juga binaan ayat kompleks. Binaan ayat mudah atau ayat tunggal ialah ayat terdiri dari satu unsur subjek dan satu unsur predikat. Sebagai contoh Ali membaca buku atau buku dibaca oleh Ali. Ayat tunggal tidak selalu wujud dalam bentuk pendek tetapi juga hadir dalam bentuk yang panjang asalkan ayat itu tidak melebihi daripada satu subjek dan satu predikat (Maulana Al-Fin Bin Che Man & Fazal Mohammed Mohammed Sultan, 2020). Binaan ayat kompleks pula juga dirujuk sebagai binaan majmuk iaitu binaan yang terdiri daripada beberapa subjek dan beberapa predikat. Misalnya ayat Ali dan Abu membaca buku dan Emak panggil adik masuk ke dalam rumah. Dalam berkomunikasi kita tidak terbatas menggunakan ayat-ayat mudah sahaja. Kebanyakan ayat yang digunakan untuk berhubung adalah lebih kompleks. Ayat boleh mengandungi lebih daripada satu klausa atau lebih daripada satu predikat dan sebagainya. Ayat majmuk dapat dianggap sebagai, binaan kompleks. Ayat majmuk ialah ayat yang dibina dengan mencantumkan dua ayat tunggal atau lebih dan pencantuman ayat-ayat tersebut disusun mengikut cara tertentu dan menjadikannya ayat baharu (Tatabahasa Dewan). Namun makalah ini akan menjelaskan bahawa binaan ayat kompleks bahasa Melayu bukan sahaja terbina daripada pencantuman ayat-ayat tunggal namun merangkumi juga ayat-ayat yang mengandungi cantuman dua frasa kerja atau lebih dalam satu ayat. Justeru makalah ini akan menjelaskan bentuk dan hubungan binaan ayat kompleks dalam bahasa Melayu berdasarkan kerangka *Role and Reference Grammar* (RRG).

KAJIAN LEPAS MENGENAI BINAAN AYAT KOMPLEKS PELBAGAI BAHASA

Dalam bahasa Melayu kajian mengenai bentuk ayat kompleks lebih berfokus kepada membuat huraian mengenai sesuatu ayat majmuk dan juga penelitian ayat majmuk dari aspek penguasaan dan keslahan bahasa. Antara kajian yang telah dilakukan terhadap ayat majmuk ialah Ab. Razak Ab. Karim & Nurul Ain Alizuddin (2015) yang telah meneliti ayat majmuk pancangan dan mereka juga meneliti ayat majmuk gabungan bahasa Melayu yang digunakan dalam pantun Melayu dalam artikel mereka yang bertajuk Pantun Melayu: Ayat Majmuk Gabungan Bahasa Melayu (2016) dengan berlandaskan teori Transformasi Generatif Standard yang diaplikasikan dalam Tatabahasa Dewan (2010). Norul Haida Hj.Reduzan, Normarini Norzan & Abdullah Yusof (2018) yang menganalisis penggunaan ayat majmuk pancangan dalam karangan pengajaran dan pembelajaran bahasa Melayu. Aspek yang diberi tumpuan dalam penyelidikan ini adalah untuk mengenal pasti jenis-jenis penggunaan ayat majmuk pancangan yang terdapat dalam karangan pelajar, dan mengenal pasti kesalahan penggunaan ayat majmuk pancangan yang terdapat dalam karangan pelajar.

Struktur atau binaan ayat majmuk bukan sahaja terdiri daripada beberapa ayat tunggal tetapi struktur ayat majmuk juga terbina daripada kehadiran beberapa kata kerja dalam satu ayat yang boleh dirujuk sebagai kata kerja bersiri iaitu satu binaan yang berkongsi argumen sama ada perkongsian subjek mahupun objek. Dalam hal ini, Rogayah Razak dan Norizan Razak (2013) telah mengupas ciri sintaksis dan jenis binaan kata kerja bersiri dalam bahasa Melayu khususnya yang terdapat dalam dialek Kedah dan dialek Melaka. Kata kerja bersiri dapat didefinisikan secara kasar sebagai struktur yang mempunyai dua atau lebih kata kerja berentetan KK1 KK2 seperti: [FN KK1 (FN2) KK2 (FN3)] tanpa kehadiran sebarang penanda koordinat atau subordinat secara ketara. Berdasarkan definisi ini enam kategori kata kerja bersiri telah dihasilkan. Sifat kata kerja bersiri juga telah diperincikan. Baker (1989) mengemukakan beberapa jenis kata kerja bersiri yang dapat dianggap sebagai kata kerja bersiri semu khususnya yang berbentuk [FK KK KN KK KN]. Antara kata kerja bersiri yang Baker tidak kategorikan sebagai kata kerja bersiri termasuklah yang berbentuk [FK KK KK KN KPen] seperti kata kerja bersiri gerak. Walau bagaimanapun, makalah ini telah membuktikan bahawa kata kerja bersiri gerak wujud dalam bahasa Melayu khususnya dalam dialek Melayu Kedah. Tiga ujian diagnostik seperti ujian penafian, ujian pengekstrakan argumen dan ujian intonasi memperlihatkan perbezaan antara kata kerja bersiri yang berbeza tingkah lakunya berbanding dengan kata kerja dalam ayat sematan.

Bahasa Thai juga dikenali dengan binaan kompleks iaitu kata kerja bersiri. Binaan kompleks- GIVE (hây) telah diteliti oleh Suda, R (2007) dari aspek sintaksis dan semantik. Dalam bahasa Thai, apabila muncul sebagai kata kerja matriks dalam binaan kompleks, hây mempunyai dua makna iaitu 'mempunyai (seseorang melakukan sesuatu)' atau 'membiarkan (seseorang melakukan sesuatu)'. Analisis kajian ini berdasarkan kerangka *Role and Reference Grammar*. Kajian ini mendapati bahawa dari segi semantik, hây 'memberi' mempunyai banyak makna. Sebagai kata kerja utama dalam binaan kompleks, kata 'hây' mempunyai sekatan semantik ke atas subjeknya dan berkongsi argumen namun, sekatan tersebut tidak berlaku apabila muncul dalam beberapa jenis binaan. Ciri ini digunakan sebagai salah satu kriteria untuk mengenal pasti kategori hây. Kertas itu mendakwa bahawa ada beberapa jenis hây yang bukan kata kerja, tetapi penanda merupakan penanda penghubung klausa. Perwakilan skematik bagi maknanya dicadangkan untuk menjelaskan persamaan semantiknya. Dari segi sintaksis, makalah ini juga mencadangkan ujian untuk membezakan jenis-jenis jungtur dan nexus bagi binaan tersebut.

Didapati bahawa binaan kompleks-GIVE dalam bahasa Thai boleh dianalisis sebagai koordinasi inti, subordinasi inti, dan kosubordinasi klausal.

Binaan kompleks juga diteliti dalam bahasa Greek Moden oleh Svorou, S () dalam makalahnya yang bertajuk *Motion Verb Integration and Core Cosubordination in Modern Greek*. Beliau meneliti ekspresi urutan binaan VI ke V2 (V and V) dalam bahasa Greek moden dengan penekanan khusus kepada rentetan V1 ke V2, di mana V1 adalah kata kerja gerak, piyeno/pao 'I go' Dalam keadaan tertentu, rentetan Vpiyeno / pao ke V2 ditafsirkan sebagai peristiwa tunggal dengan keutamaan melibatkan peristiwa V2. Svorou,S mengemukakan analisis bagi pembinaan yang serupa kata kerja bersiri iaitu secara sintaktiknya V1 merupakan kosubordinasi kepada V2 pada tahap inti dan secara semantiknya V1 berintergrasi dengan V2 dengan ditafsirkan sebagai bingkai untuk V2. Analisis yang dicadangkan mempunyai implikasi untuk Hierarki Hubungan Interclausal, khususnya, urutan yang berkaitan dengan temporal dan representasi semantik [LS1] & [LS2], serta manipulasi templat leksikal yang dikaitkan dengan kata kerja piyeno / pao 'I go'.

Ana Ortigosa Pastor (2001) pula dalam makalahnya yang bertajuk *Complex Structures In Role And Reference Grammar: Some problematic cases* cuba menangani isu struktur kompleks dalam rangka Role and Reference Grammar (Van Valin & LaPolla, 1997). Penulis ini mewujudkan tipologi pembinaan kompleks yang jelas untuk bahasa Inggeris yang menonjolkan peranan operator (modaliti, aspek, kala dan lain-lain). Walau bagaimanapun, selepas menganalisis korpus 1000 contoh, beberapa kes didapati menunjukkan kesamaan dan tidak begitu jelas berkaitan dengan pemilihan klausa. Akibatnya, contoh sedemikian membuktikan bahawa sempadan antara struktur kompleks seperti yang ditetapkan oleh Van Valin dan LaPolla (1997) tidak boleh dianggap sebagai sangat terhad dan tepat, dan bahawa mereka biasanya memerlukan peneliatian yang lebih terperinci untuk mendapatkan bukti daripada teori yang lain..

Kajian-kajian yang dijalankan dalam bahasa-bahasa lain menunjukkan binaan kompleks boleh terdiri daripada klausa yang kompleks atau predikat yang kompleks. Dalam kalangan pengkaji tempatan, struktur binaan kompleks lebih tertumpu kepada struktur atau jenis ayat-ayat majmuk. Kajian-kajian menunjukkan binaan kompleks boleh terdiri daripada predikat yang kompleks seperti kata kerja bersiri. Justeru istilah kompleks boleh digunakan untuk merujuk binaan kata kerja bersiri, gabungn klausa, partikel + binaan kata kerja dan banyak lagi.

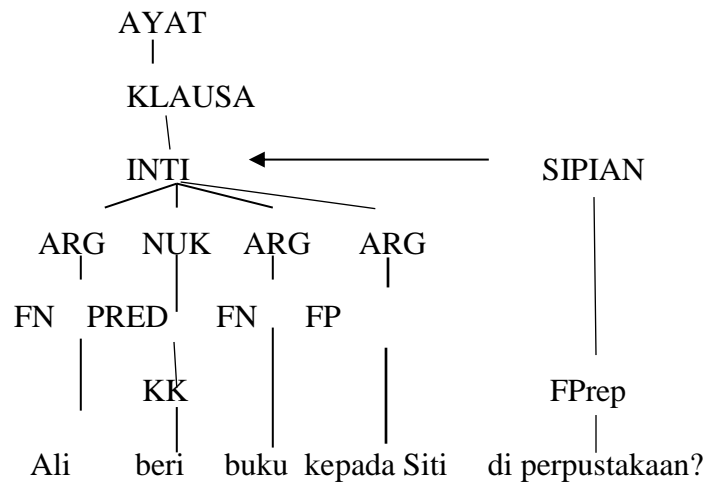
METODOLOGI KAJIAN

Kajian ini bersifat kualitatif deskriptif iaitu menghurai dan menjelaskan bentuk binaan ayat kompleks dalam bahasa Melayu dengan mengaplikasikan teori Role and Reference Grammar (RRG). Data kajian akan menggunakan data korpus Dewan Bahasa dan Pustaka (DBP) dengan memilih bahan akhbar, buku majalah dan teks sastera sebagai contoh ayat. Pemilihan ayat contoh dengan had lingkungan konteks 12 kata ke kiri ke kanan agar contoh ayat dapat diperoleh dengan lengkap atau difahami konteksnya.

BINAAN KOMPLEKS DALAM RRG

Role and Reference Grammar (RRG) merupakan teori yang monostrata yang mengemukakan hanya satu tahap representasi sintaksis iaitu bentuk sebenar bagi ayat. Van Valin (2005) menyatakan bahawa nama bagi teori ini terbit daripada penekanan kepada interaksi bagi faktor peranan (semantik) dan faktor rujukan (pragmatik) dalam sistem gramatikal. Dengan demikian RRG cuba menganalisis bahasa dengan rujukan kepada peranannya dalam komunikasi manusia. Oleh itu, analisis bahasa melibatkan interaksi hubungan antara morfosintaksis dengan fungsi komunikasi.

Dalam kerangka RRG, representasi sintaksis yang diistilahkan sebagai struktur berlapisan klausa (SBK) mengandungi unjuran konstituen dan unjuran operator. Unjuran konstituen bagi SBK merupakan representasi komponen-komponen ayat yang membentuk konstituen. SBK merupakan pembentukan unit dalaman ayat yang dipanggil sebagai ‘lapisan’ (layers). ‘Lapisan’ ini merujuk kepada NUKLEUS (NUK) yang mengandungi predikat (biasanya kata kerja). Elemen predikat tidak semestinya mengandungi kata kerja, predikat boleh terdiri daripada elemen predikat yang lain seperti kata preposisi, kata adjektif atau kata nama. dan INTI (CORE) yang mengandungi nukleus dan argumennya (ditentukan oleh semantik kata kerja) dan klausa. Berikut merupakan contoh representasi bagi ayat mudah bahasa Melayu.

RAJAH 1: Representasi Ayat Mudah Bahasa Melayu

Namun, lazimnya dalam komunikasi, kita akan menggunakan ayat-ayat yang lebih kompleks. Dengan kata lain, ayat boleh mengandungi lebih daripada satu klausa, lebih daripada satu inti dan lebih daripada satu nukleus untuk membentuk struktur yang lebih kompleks. Dalam RRG, binaan ayat kompleks dijelaskan mengikut unit-unit yang terlibat dan hubungan antara unit-unit ini (Van Valin, 2005). Dengan perkataan lain, ketiga-tiga komponen utama SBK ini juga menjadi tiga asas pembinaan ayat kompleks dalam bahasa manusia. Sebagaimana dalaam kes ayat mudah, nukleus (predikat), inti (predikat+ argumen) dan klausa (predikat +argumen+ bukan argumen) membentuk blok binaan utama dalam binaan kompleks (Van Valin, 2005). Sehubungan dengan itu, dalam RRG dalam perbincangan tentang binaan kompleks, dapat dijelaskan berdasarkan dua soalan berikut iaitu;

- i. Pada tahap manakah unit-unit klausa, inti dan nuclear berkaitan?
- ii. Apakah jenis hubungan antara unit-unit tersebut?

Dengan demikian, binaan ayat kompleks boleh berlaku pada tahap klausa, tahap inti dan tahap nukleus. Pola yang tidak bertanda (unmarked) untuk pembinaan ayat kompleks melibatkan penggabungan antara nuklei dengan nuklei, inti dengan inti, klausa dengan klausa, atau ayat dengan ayat. Tahap di mana perkaitan berlaku (sama ada klausa, inti atau nucleus) ini dirujuk sebagai tahap bagi jungtur (juncture) iaitu tahap di mana sesuatu perkaitan (linkage) itu berlaku. Sebagai contoh, ayat (1) merupakan jungtur klausa, ayat (2) contoh jungtur inti dan ayat (3) ialah jungtur nucleus.

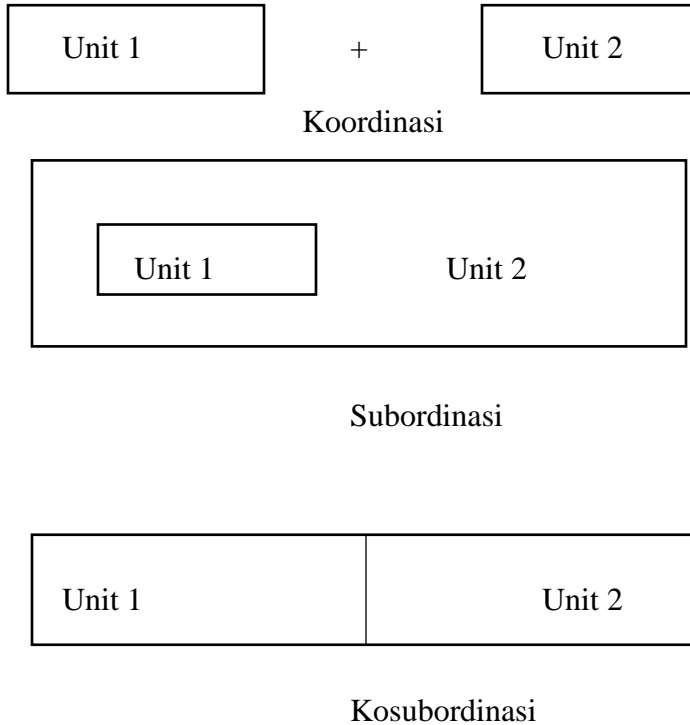
- (1) Ali rajin belajar tetapi adiknya malas.
- (2) Pada kempen ini kita akan mengajar mereka cara tepat untuk memeriksa mata.
- (3) Dia duduk menulis surat.

Berdasarkan perkaitan ini kita dapat memperoleh jungtur klausa apabila klausa bergabung, jungtur inti apabila inti dengan inti bergabung dan jungtur nukleus apabila nucleus dengan nucleus bergabung sebagaimana ditunjukkan berikut; .

a. [INTI...[NUC...]+...[NUC...]....]	Jungtur Nukleur
b. [KLAUSA...[INTI...]+...[INTI...]....]	Jungtur Inti
c. [AYAT...[KLAUSA...]+...[KLAUSA...]....]	Jungtur Klausa
- (Van Valin 2005: 188)

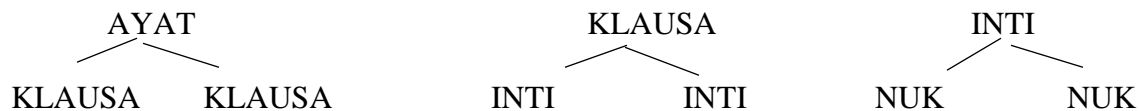
Semua hubungan sintaksis antara unit-unit ini disebut sebagai hubungan nexus. Secara tradisinya, hanya dua hubungan nexus yang dikenal pasti, iaitu koordinasi dan subordinasi. Berdasarkan analisis Olson (1981) penghubung ayat dalam Barai (iaitu bahasa Papua), RRG telah mencadangkan jenis nexus ketiga: kosubordinasi, iaitu struktur kompleks yang sama dengan ayat koordinasi dari segi turut melibatkan dua atau lebih unit-unit yang dihubungkan bersama dan mempunyai binaan yang simetri. Subordinasi juga serupa dengan struktur subodinasi dari segi satu unitnya bergantung kepada unit yang lain. Ketergantungan ini mempengaruhi operator iaitu, dalam kosubordinasi, unit-unit tersebut wajib berkongsi satu atau lebih operator pada tahap jungtur.

Dari segi jenis hubungan terdapat tiga jenis hubungan yang dikenali sebagai hubungan nexus yang mungkin berlaku pada setiap jungtur. Secara tradisi, pendekatan struktural dan tataahasa generative mengandaikan hanya koodinasi dan sabordinasi adalah satu-satunya jenis hubungan klausa yang mungkin. Namun begitu RRG, sebaliknya, mengiktiraf tiga hubungan nexus berikut: koordinasi, subordinasi dan kosubordinasi (Ullrich, J. 2018) sebagaimana digambarkan dalam rajah di bawah..

RAJAH .2 Jenis-jenis Nexus (Van Valin, 2005)

Koordinasi melibatkan perkaitan bagi dua atau lebih unit-unit bebas dari jenis yang sama. Maka perkaitan ini melibatkan binaan yang simetri. Bebas tidak bermaksud unit-unit itu boleh berdiri sendiri sebagai ujaran yang lengkap tetapi unit-unit itu mempunyai operatornya sendiri pada setiap tahap yang ia berhubung. Koordinasi boleh berlaku pada level klausa, level inti dan level nucleus sebagaimana ditunjukkan pada Rajah 3.

RAJAH 3. Representasi Konstituen bagi Binaan Koordinat

Subordinasi melibatkan satu unit berada dalam unit yang lain (atau dipancangkan dalam unit yang lain). Dalam keadaan ini, klausa subordinasi secara strukturnya bergantung kepada klausa utama. Klausa subordinat biasanya terhad. Terdapat dua jenis subordinasi. Pertama melibatkan klausa subordinat (atau inti) yang berfungsi sebagai argument sebagaimana subordinat inti dalam ayat (4).

(4) [[That he won the competition] ARG came as no surprise to Eric]INTI

Ayat (4) ialah jungtur inti kerana tahap perkaitannya pada tahap inti. Jenis kedua subodinasi yang juga asimetri melibatkan klausa subodinasi atau inti yang memodifikasikan inti utama sebagaimana contoh ayat (5) iaitu sebahagian daripada frasa preposisi memberi maklumat tentang masa peristiwa itu.

(5) [Nancy saw Dave] INTI [after she left the restaurant] PENERANG

Binaan kompleks kosabordinasi serupa dengan ayat koordinat dari segi melibatkan dua (atau lebih) unit yang sama dihubungkan bersama dan juga bersifat binaan simetri. Binaan ini juga serupa dengan struktur subodinasi dari segi satu unit itu bergantung kepada unit yang satu lagi. Walau bagaimanapun, dalam struktur kosubodinasi, kebergantungan unit itu adalah terhadap operator. Kedua-dua unit sentiasa berkongsi sekurang-kurangnya satu operator pada tahap jungtur. Sebagai contoh, dalam binaan kosubodinasi pada tahap inti, dua inti muncul dan mereka berkongsi sekurang-kurangnya satu operator pada tahap inti seperti perkongsian penafian atau modal deontik. Misalnya dalam, ayat berikut;

(6) ... pegawai pmeracs dan seorang pegawai pemerhati mesti hadir INTI untuk menjalankan
Pemeriksaan INTI ... (Sumber: Kadir Dikoh. Prosedur lebih sopan diiktiraf dunia. Nasional, 2006)

KOSABODINASI INTI

Dalam (6), operator modaliti deontik iaitu *mesti* pada level inti perlu mempunyai skop ke atas kedua-dua inti sebagaimana ditunjukkan oleh garisan yang putus-putus. Operator melangkaui kedua-dua unit dan dengan itu kita memperoleh binaan kosubodinasi. Sehubungan dengan itu, dalam makalah ini, struktur binaan kompleks bahasa Melayu akan berdasarkan tahap jungtur di mana hubungan unit-unit klausa, inti dan nukleus itu berlaku iaitu menggabungkan nuklei dengan nuklei, inti dengan inti dan klausa dengan klausa.

ANALISIS DAN PERBINCANGAN

Kajian ini menjelaskan persoalan tentang tahap manakah binaan ayat kompleks bahasa Melayu boleh muncul dalam ayat? Sebagaimana dijelaskan dalam RRG, binaan ayat boleh terdiri daripada pelbagai klausa, inti dan nucleus atau kombinasi daripada unit-unit tersebut. Binaan kompleks boleh terbina apabila berlaku gabungan klausa dengan klausa, gabungan inti dengan inti dan gabungan nukleus dengan nukleus. Tahap bagi hubungan klausa, inti dan nukleus ini yang dipanggil sebagai jungtur. Oleh itu kita akan peroleh jungtur klausa, jungtur inti dan jungtur nukleus. Berdasarkan analisis didapati binaan ayat kompleks bahasa Melayu juga boleh dibahagikan kepada tiga tahap hubungan atau jungtur iaitu binaan majmuk jungtur klausa, binaan majmuk jungtur inti dan binaan majmuk jungtur nukleus. Bahagian berikut menjelaskan ketiga-tiga tahap berlakunya binaan majmuk bahasa Melayu dan juga gabungan unit-unit ini dalam binaan klausa.

Tahap klausa

Dalam binaan jungtur klausa, jungtur berlaku pada tahap klausa. Binaan jungtur klausa mengandungi dua (atau lebih) klausa bebas yang klausa mempunyai argumen masing-masing. Berdasarkan RRG, dalam sesetengah keadaan, jungtur klausa boleh dihubungkan dengan PENANDA PENGHUBUNG KLAUSA (Clause Linkage Markers) seperti kata penghubung dalam bahasa Melayu *dan*, atau *tetapi*. Contoh binaan majmuk pada tahap klausa yang ditemui dalam korpus sebagaimana ditunjukkan di bawah.

7. Dia boleh berbahasa Bisaya, Kedayan dan Melayu dengan lancar hingga tidak dapat dikesan sebarang kesilapan sebutan. (ABANG MEDIAN ABANG SAID. Jejak Hilang Yang Pulang. Umum, 2020)
- 8... ketika, saya malas untuk ke sekolah *tetapi* dipaksa oleh kedua-dua orang tua saya," ...Masyarakat orang asli lahirkan golongan intelektual.(Sumber: Gaya Hidup, 1997)
9. Memperkatakan sesuatu adalah mudah *tetapi* melaksananya adalah sukar! (Sumber: Noraini Ahmad. Isteri kecewa, suami tidak dapat bezakan kasih sayang. Psikologi, 2001)
10. Kebanyakan mereka adalah pengembala kambing *dan* tinggal di bawah khemah di tengah ... (Sumber: Mustapa Omar. Petra pilihan penerbit filem Hollywood. Nasional, 2000)
11. Bapa saya telah meninggal duniadan beliau meninggalkan harta alih seperti wang ... (Sumber: Wasiat. Surat Pembaca, 2003)

Jungtur klausa melibatkan ayat yang mengandungi klausa yang pelbagai. Dalam ayat (7-11) di atas, setiap predikat mempunyai argumennya sendiri yang bersama membentuk satu ayat. Kata *dan* ialah kata hubung yang juga menandakan argumen tunggal bagi predikat dalam klausa kedua. Contoh paling jelas bagi koordinasi ialah pada tahap klausa sebagaimana ayat (7) *Dia boleh berbahasa Bisaya, Kedayan dan Melayu dengan lancar hingga tidak dapat dikesan sebarang kesilapan sebutan*. Dalam ayat ini tiga klausa mempunyai klausa yang berbeza dengan operator modaliti *boleh* berdiri sendiri dalam klausa masing-masing seperti berikut;

(7a)

- i. Dia *boleh* berbahasa Bisaya dengan lancar hingga tidak dapat dikesan sebarang kesilapan sebutan.
- ii. Dia *boleh* berbahasa Kedayan dengan lancar hingga tidak dapat dikesan sebarang kesilapan sebutan.
- iii. Dia *boleh* berbahasa Melayu dengan lancar hingga tidak dapat dikesan sebarang kesilapan sebutan.

Tahap inti

Ayat yang mempunyai lebih daripada satu inti di dalam satu klausa dianggap lebih kompleks. Jungtur inti melibatkan dua atau lebih inti. Dalam binaan ini, inti mempunyai nukleus dan juga mempunyai argumennya sendiri. Dengan perkataan lain, binaan kompleks tahap inti terdiri daripada satu klausa dengan dua inti.

(12). ... (klinik) Bahagian Ibu dan Kanak-kanak DBKL memberitahu setiap ibu mestilah cuba menyusukan anak ... (Sumber:NONA 1 - 15 OKTOBER 1992. Wanita, 1992)

(13)... Jeneral Kiki Syahnakri merayu kepada mereka supaya bertenang. (Penduduk Cina di Bali cemas. Global, 2000)

(14)... Pulau Pinang menggesa semua pekerja terbabit supaya tampil mengemukakan aduan terhadap majikan mereka ... (Norfatimah Ahmad. Lebih 800 pekerja Tongkah Electronics diberhenti. Nasional, 2001)

(15)... beliau tidak akan membantah sebarang desakan supaya meletakkan jawatan dengan syarat ia ... (Laporan BSKL). Ekonomi, 1998

Ayat jungtur inti diperlihatkan dalam contoh (12-15). Dalam satu ayat, dua inti berkongsi satu argumen. Apa yang dimaksudkan ialah argumen muncul dalam representasi semantik bagi kedua-dua predikat tetapi hanya muncul sekali dalam sintaksis. Sebagai penjelasan, kita lihat dalam ayat (12-15), *setiap ibu*, *mereka semua pekerja* dan *beliau* ialah argumen yang dikongsi bersama oleh dua kata kerja iaitu kata kerja *memberitahu* dan kata kerja *cuba* (ayat 12), kata kerja *merayu* dan kata kerja *bertenang* (ayat 13), kata kerja *menggesa* dan kata kerja *mengemukakan* (ayat 14) dan kata kerja *membantah* dan kata kerja *meletakkan jawatan* (ayat 15). Dari segi semantiknya, argument *setiap ibu*, *mereka*, *semua pekerja* dan \emptyset (beliau) adalah pengalami kepada kata kerja *memberitahu*, *merayu*, *menggesa* dan *membantah*. Argumen yang sama juga merupakan aktor kepada kata kerja *cuba*, *bertenang* *mengemukakan* dan *meletak jawatan* walaupun *setiap ibu*, *mereka*, *semua pekerja*, dan \emptyset (beliau) hanya diungkapkan sekali sahaja dalam sintaksis.

(12a). . . . [(klinik) Bahagian Ibu dan Kanak-kanak DBKL memberitahu *setiap ibu*]_{INTI} + [mestilah cuba menyusukan anak ...]_{INTI}

(13a)... [Jeneral Kiki Syahnakri merayu kepada mereka]_{INTI} + [supaya bertenang.]_{INTI}

(14a)...[Pulau Pinang menggesa semua pekerja terbabit]_{INTI} + [supaya tampil mengemukakan aduan terhadap majikan mereka ...]_{INTI}

(15a). [... beliau tidak akan membantah sebarang desakan] _{INTI} + [supaya meletakkan jawatan dengan syarat ia ...]_{INTI}

Terdapat tiga jenis hubungan atau perkaitan yang muncul pada setiap level iaitu koordinasi, subordinasi dan kosubodinasi. Dalam binaan inti subordinasi, klausa subodinat memodifikasikan inti. Ia mungkin menyediakan maklumat tentang masa, ruang/tempat, cara atau adar bagi peristiwa yang diterangkan oleh inti utama. Dalam ayat *Hari hujan selepas saya membasuh kereta*. . Ayat ini mengandungi klausa di dalam frasa preposisi predikatif adjung. Frasa preposisi menyediakan

maklumat mengenai masa bagi peristiwa dalam inti utama (hari hujan) dan klausa subordinat ini digambarkan dalam FP dan sipian kepada inti.

Kita beralih pula kepada binaan koordinasi inti dan kosubodinasi inti. Kedua-dua jenis bentuk hubungan ini melibatkan dua inti berkongsi satu argumen. Untuk memahami perbezaan antara koordinasi inti dan kosabordinasi inti diperlihatkan contoh berikut;

(16). a. Saya masih mencuba untuk berlawan dengan diri sendiri dan berazam membuat kebaikan.

b. * (untuk berlawan dengan diri sendiri) saya masih cuba.

(17). a. Kiki Syahnakri merayu kepada mereka (supaya bertenang).

b. *(supaya bertenang) dirayu Kiki Syahnakri kepada mereka

Dalam (16) dan (17), inti kedua (dalam tanda kurung) membentuk argumen semantik bagi predikat dalam inti pertama (mencuba dan merayu). Walau bagaimanapun, inti kedua ini bukan argument sintaktik atau dengan kata lain, inti kedua bukan klausa subordinat atau inti. Inti kedua ini bukan argument jika kita bandingkan ketidakgramatisan (b) dalam (16) dan (17) dengan ayat dalam (18) yang mengandungi klausa subordinat (juga dalam tanda kurung).

(18). a. Ahmad memberitahu cikgu (bahawa Ali sakit).

b. (Bahawa Ali sakit) diberitahu Ahmad kepada cikgu.

Sebagaimana ditunjukkan (16b) dan (17b), klausa subordinat mendapat hak sebagai argumen sintaktik dalam binaan pasif iaitu ciri yang ada pada sesuatu argumen dan kedua-dua ayat ini ialah binaan bukan subordinat inti. Dalam kedua-dua (16a) dan (17a), terdapat dua inti yang berkongsi argumen semantik iaitu satu argumen predikat dalam inti pertama yang juga merupakan argumen semantik bagi predikat dalam inti kedua. Sebagai contoh, ayat (16), say ialah actor dalam kata kerja *mencuba* dan juga actor dalam kata kerja *berlawan*. Manakala (17a) *mereka* ialah pengalami bagi kata kerja *merayu* dan aktor kepada kata kerja *bertenang*. Kedua-dua (16a) dan (17a) mempunyai ciri yang sama tetapi berbeza jenis binaan sebagaimana yang dijelaskan dalam bahagian berikut;

Dalam kedua-dua ayat (16a) dan (17a), peranan operator pada level inti, akan dapat mengesan perbezaan antara kedua-dua struktur berdasarkan skop operator sebagaimana skop operator level klausa dalam binaan jungtur klausa. Ayat (16a) dan (17a) yang diulang sebagai (19) dan (20).

(19) Saya *masih* mencuba untuk berlawan dengan diri sendiri dan berazam membuat kebaikan. Zul (Sumber: Husni Abdul Ham. Album Jamal tetap laris. Hiburan, 2005) - KOSABORDINASI INTI

Dalam (19), operator kata bantu aspek *masih* pada level inti mempunyai skop ke atas kedua-dua inti dan oleh itu kita mempunyai operator yang dikongsi pada level jungtur iaitu operator level inti dalam jungtur inti. Maka dalam sifatnya begini, hubungan ini dinamakan sebagai binaan

kosabordinasi. Dalam ayat (20), *Kiki Syahnakri* diinterpretasikan sebagai actor bagi kedua-dua kata kerja *mencuba* dan *memperbaiki diri*.

(20) *Kiki Syahnakri* *mesti* merayu kepada mereka supaya bertenang. -KOORDINASI INTI

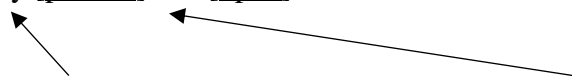
Dalam (20) pula, operator *mesti* hanya mempunyai skop ke atas inti pertama sahaja iaitu operator modaliti *mesti* menjadi kewajiban hanya kepada *Syahnakri* untuk merayu sesuatu dan oleh sebab operator ini tidak dikongsi maka kita memperoleh binaan koordinat inti. Dalam ayat ini, predikat mempunyai dua aktor berbeza. iaitu *Kiki Syahnakri* dan kata ganti nama diri ketiga *mereka*. Ringkasnya apabila kita mempunyai dua predikat yang mempunyai dua aktor berbeza dan modality operator hanya bertanggung jawab pada actor yang pertama (koordinasi). Sebaliknya, apabila predikat mempunyai actor yang sama, kedua-dua tindakan actor di bawah skop operator (kosabordinasi). Ringkasnya, kosabordinasi inti mempunyai dua inti yang bergabung menjadi satu inti.

Tahap Nuklear

Menurut Baker, B & Harvey, M (2010), istilah ‘predikat kompleks’ digunakan secara meluas termasuklah antara contohnya binaan kata kerja bersiri, binaan kata kerja ringan (light verbs) dan partikel + binaan kata kerja dan lain-lain. Mereka selanjutnya menyatakan predikat kompleks ialah struktur monoklausa yang melibatkan dua atau lebih morfem predikat. Istilah predikat kompleks digunakan untuk menamakan binaan yang melibatkan dua atau lebih unsur predikat (seperti kata nama, kata kerja dan kata adjektif) yang predikat sebagai unsur tunggal, iaitu argument predikat-predikat ini dipetakan ke dalam struktur sintaksis monoklausal (Baker, B & Harvey, M (2010: 13).

Dalam RRG, predikat diwakili oleh nucleus. Dalam ayat yang mempunyai lebih daripada satu nucleus, nuclei bergabung untuk membentuk jungtur nuklear dengan satu set argument mengungkapkan satu peristiwa yang kompleks. Ayat dengan dua nuclei lazimnya (bukan selalu) digunakan untuk mengungkapkan peristiwa kausatif (Pavey, E, 2010). Sebagai contoh, dalam ayat di bawah di mana penyempurnaan kausatif diungkapkan dengan menggunakan dua nuclei, iaitu dua predikat iaitu *pushed* dan *open*.

(21). *Kerry* [*pushed*]_{NUC} [*open*]_{NUC} the door.

[do' (Kerry, [*push*' (Kerry,door))] CAUSE [BECOME *open*' (door)]

(Sumber: Pavey, E, 2010)

Dalam ayat (10), argument *Kerry* dan *the door* ialah argument sintaktik bagi nucleus kompleks *pushed open*. Satu lagi contoh yang menggambarkan jungtur nuklear ialah daripada bahasa Malayo-Polinesia, Indonesia. Sebagai contoh, ayat *Baru gua kasih mati* ‘Saya akan bunuh awak’. Dalam ayat ini, makna kausatif ‘bunuh’ diungkapkan oleh kombinasi dua kata kerja ‘kasih’ dan ‘mati’. (Englebrestson 2003 dalam Pavey, 2010). Dalam bahagian berikutnya, kita lihat binaan kompleks tahap nuklear dalam data bahasa Melayu.

Dalam jungtur nuclear, lazimnya elemen-elemen leksikal lain tidak muncul antara dua nuklei, sebagaimana ditunjukkan dalam ayat (11-13) di atas. Binaan jungtur nuclear difahami sebagai merujuk kepada satu peristiwa. Binaan jungtur nucleus juga dianggap sebagai kata kerja bersiri. Dalam bentuk sintaktik, kata kerja bersiri berkongsi sekurang-kurangnya satu argumen dan kontituen/membentuk satu klausa sintaksis dan satu intonasi. (Pavey 2010). Binaan kata kerja bersiri (serial verb construction (SVC)) ialah urutan kata kerja yang berperanan sebagai predikat tunggal tanpa penanda koordinasi, subodinasi secara ketara atau apa-apa kebergantungan sintaktik (Aikhenvald dan Dixon, 2006). Binaan kata kerja bersiri juga dianggap secara konsepsinya menerangkan satu peristiwa. Definisi lain tetapi hampir sama yang diberikan tentang binaan kata kerja bersiri ialah, struktur sintaktik yang mana dua atau lebih kata kerja diatur seiring untuk membentuk predikat kompleks bagi mengungkapkan satu siri lakuan yang berkait dalam satu klausa (Baker, 1989; Ding et al. 1979; Givon, 2009; Li & Thompson, 1081; Noonan, 1985. Dalam Liang Tao, 2009). Ada tiga ciri utama binaan kata kerja bersiri iaitu; a. kata kerja berkongsi subjek yang sama; b. tiada penanda penghubung untuk menunjukkan hubungan bagi kata kerja-kata kerja tersebut; c. kata kerja adalah di bawah kategori nahu yang sama, contohnya, aspek, dan/atau modality; dan d. kata kerja adalah dalam aturan tetap dengan kepelbagaian hubungan yang berdasarkan semantik kata kerja (Liang Tao, 2009).

Jungtur nuclear berbeza dengan binaan kompleks tahap jungtur- inti, iaitu argument/ elemen leksikal lazimnya muncul sesuatu di antara kedua-dua predikat dalam jungtur inti. Contohnya penanda penghubung klausa supaya/bahawa/untuk yang muncul dalam contoh-contoh ayat (7-10) di atas dan hanya satu argument sahaja dikongsi antara predikat. Dengan kata lain, argumen muncul dalam representasi kedua-dua predikat tetapi muncul sekali sahaja dalam sintaksis. Jungtur inti merujuk kepada urutan peristiwa. Misalnya dalam ayat 7 berikut;

(22)... Jeneral Kiki Syahnakri merayu kepada mereka *supaya* bertenang.

(23). ...Pulau Pinang menggesa semua pekerja terbabit *supaya* tampil mengemukakan aduan terhadap majikan mereka ...

Dalam ayat (22), ada dua peristiwa berurutan iaitu *merayu* dan *bertenang*, manakala dalam binaan kompleks jungtur nucleus, ia akan difahami sebagai satu peristiwa misalnya dalam data ayat (23) *Apakah pelakon mencuba memperbaiki diri?* yang memperlihatkan satu peristiwa berlaku serentak. Dalam jungtur nuclear, tidak ada unsur di antara dua kedua-dua nuclei. Binaan jungtur neuklear dianggap dan difahami sebagai peristiwa tunggal misalnya ditunjukkan dalam ayat (23) – (25). Manakala jungtur inti merujuk kepada satu peristiwa yang berurutan.

(23). Apakah pelakon mencuba memperbaiki diri? (Sumber: Anti-Klise. Pengusaha filem kejar untung. Surat Pembaca, 1998)

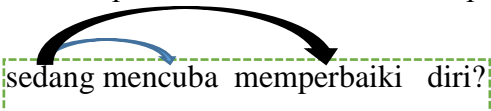
(23)a. .Apakah pelakon [mencuba]_{NUK} [memperbaiki diri]_{NUK}.

(24). Selama 10 tahun Raja Spartan mencuba merampas kembali permaisurinya tetapi gagal hinggalah ... (Sumber: Hasliza Hassan. Istanbulabadikan banyak peninggalan tamadun dunia. Sejarah, 2005)

(24)a. Selama 10 tahun Raja Spartan [mencuba]_{NUK} [merampas]_{NUK} kembali permaisurinya tetapi gagal hinggalah...

- (25). ... dalam Perhimpunan Agung Umno, menyebabkan kerajaan mencuba menahannya mengikut ISA. (Sumber: Ibrahim Libya sembunyi lebih sebulan: Saksi. Nasional, 2002)
- (25)a. ... dalam Perhimpunan Agung Umno, menyebabkan kerajaan [mencuba]_{NUK} [menahannya]_{NUK} mengikut ISA.

Dalam ayat yang mempunyai lebih daripada satu nukleus, nukleus bergabung untuk membentuk jungtur nukleus dengan satu set argument yang menyatakan satu peristiwa yang kompleks. Dalam ayat (25), argumen *kerajaan* dan ganti nama ketiga (*nya*) ialah argumen sintaksis bagi nukleus kompleks *mencuba menahan*. Perhatikan jika disisipkan operator aspek seperti *sedang* dalam ayat-ayat (23)- (25), maka skop penanda aspek ini adalah pada level nuklear. Sebagai contoh dalam ayat (26), operator pada level nuklear mempunyai skop ke atas keseluruhan nuclei kompleks ‘mencuba memperbaiki’, ‘mencuba merampas’ dan ‘mencuba menahan’.

- (26). Apakah pelakon -KOSABORDINASI NUKLEUR

Oleh sebab operator aspektual mempunyai skop ke atas kedua-dua nuclear maka ia menunjukkan kosabordinasi nuklear sebagaimana ditunjukkan dalam ayat (26) di atas.

KESIMPULAN

Artikel ini menjelaskan dan membincangkan struktur binaan ayat kompleks dalam bahasa Melayu berdasarkan kerangka RRG. Binaan kompleks bukan hanya merujuk kepada ayat-ayat majmuk iaitu ayat yang dihubungkan oleh kata hubung namun binaan kompleks dalam konteks makalah ini merujuk kepada bilangan predikat yang diterjemahkan sebagai perkaitan nuclei, inti dan klausa. Makalah ini menunjukkan ayat-ayat kompleks boleh terdiri daripada pelbagai kombinasi bagi unit-unit yang kecil. Unit-unit ini boleh bergabung melalui koordinasi, sabordinasi dan kosabordinasi. Struktur koordinat, dua unit adalah bebas antara satu dengan yang lain dari aspek operatornya. Dalam kes sabordinasi, kita mempunyai struktur yang bergantung kepada unit yang lain iaitu satu unit di dalam unit yang lain atau bertindak sebagai *modifier* kepada unit yang lain. Akhirnya, struktur kosabordinasi, iaitu dua unit yang berkongsikan operator yang diungkapkan hanya sekali dalam sintaksis iaitu satu unit bergantung kepada operator unit yang lain. Makalah ini juga secara tidak langsung menunjukkan operator memainkan peranan penting dalam memahami binaan kompleks.

PENGHARGAAN

Kajian ini sebahagian daripada dapatan Projek Penyelidikan UKM-SK-05-FRGS0074-2009 (Pengelasan Baharu Kata Kerja Bahasa Melayu: Satu Analisis Morfosemantik)

RUJUKAN

- Ab. Razak Ab. Karim & Nurul Ain Alizuddin. 2015. Analisis Ayat Majmuk Pancangan Bahasa Melayu dalam Pantun Melayu. *Jurnal Pengajian Melayu*, 26, 1-28.
- Ab. Razak Ab. Karim & Nurul Ain Alizuddin. 2016. Pantun Melayu: Ayat Majmuk Gabungan Bahasa Melayu. *Jurnal Antarabangsa Alam dan Tamadun Melayu* (Iman), 4 (2), 23-36.
- Aikhenvald, A. 2005. Serial Verb Construction in Typological Perspective. In *Serial Verb Constructions: A Cross-linguistic typology*. Alexandra Aikhenvald and R.M.W. Dixon (Eds). Oxford: Oxford University Press.
- Baker, B & Harvey, M. 2010. Complex Predicate Formation. In Amberber, M, Baker. B & Harvey, M. (eds). *Complex predicates*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Liang Tao. 2009. Serial Verb Construction in Mandarin Chinese: The Interface of Syntax and Semantics. *Proceeding of the 21st North American conference on Chinese linguistics (NACCL-21)*, 2, pgs. 209-228.
- Maulana Al-Fin Bin Che Man & Fazal Mohammed Mohammed Sultan. 2020. Ayat Selapis dalam Dialek Perlis Menggunakan Kerangka Minimalis. *Jurnal Linguistik*, 24(1), 1-18.
- Norul Haida Hj.Reduzan, Normarini Norzan & Abdullah Yusof. 2018. Analisis Penggunaan Ayat Majmuk Pancangan dalam Karangan Pengajaran dan Pembelajaran Bahasa Melayu. *International Journal of Education, Psychology and Counseling*, 3(3), 41-50.
- Pavey, E.L. 2010. *The Structure of Language: An Introduction to Grammatical Analysis*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Rogayah A. Razak & Norizan Rajak. 2013. Kata Kerja Bersiri Dalam Bahasa Melayu. *Jurnal Bahasa*, 13 (2), 179-191.
- Suda Rangkupan. 2007. The Syntax and Semantics of GIVE-Complex Constructions in Thai. *Language and Linguistics*. 8(1),193-234.
- Soteria Svorou. 2018. Motion Verb Integration and Core Cosubordination in Modern Greek. In Kailuweit, R. Künkel, L, & Staudinger, E. (eds.). *Applying and Expanding Role and Reference Grammar*: Freiburg Institute for Advanced Studies, Albert-Ludwigs-Universität Freiburg.
- Svenonius, Peter. 2015. *Syntax—Theory and Analysis: An International Handbook*. Walter de Gruyter, Berlin, HSK Series. 42 (1), 15–23.
- Ullrich, J. 2018. Modification, Secondary Predication and Multi-Verb Constructions in Lakota. Inaugural dissertation. Heinrich Heine University Düsseldorf
- Van Valin, R.D. 2005. *Exploring the syntax-semantics interface*. Cambridge: Cambridge University Press.

Biodata Penulis:

Maslida Yusof (PhD) adalah Profesor Madya di Bitara Melayu, FSSK, UKM. Bidang kepakaran beliau ialah semantik dan pragmatik.